

Н.М. Потримай, ст. гр. ПВШ-11-Г1
Науковий керівник: Т.А. Махиня,
к.п.н., доцент Інституту менеджменту та
психології ДВНЗ «УМО» НАПН
України

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПОЛІПШЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Анотація. В статті виокремлено педагогічні умови поліпшення організації самостійної роботи студентів педагогічних коледжів, запропоновано низку вимог до організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів, дотримання яких сприяє підвищенню результативності навчання.

Ключові слова: самостійна робота студентів, коледж, педагогічні умови, суб'єктивні та об'єктивні адаптаційні труднощі, організаційні вимоги.

Аннотация. В статье выделены педагогические условия улучшения организации самостоятельной работы студентов педагогических колледжей, предложен ряд требований к организации самостоятельной работы будущих учителей начальных классов, соблюдение которых способствует повышению результативности учебы.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, колледж, педагогические условия, субъективные и объективные адаптационные трудности, организационные требования.

Annotation. In the article distinguished the pedagogical terms of improvement of organization of independent work of students of pedagogical colleges; the row of requirements is offered to organization of independent work of future teachers of initial classes, the observance of which assists the increase of effectiveness of studies.

Keywords: independent work of students, college, pedagogical terms, subjective and objective adaptation difficulties, organizational requirements.

Постановка проблеми. Демократичні зміни в соціально-економічному розвитку України, процеси інтеграції національної системи освіти в європейський освітній простір, реалізація стратегії навчання впродовж усього життя обумовлюють посилення уваги до створення належних педагогічних умов організації самостійної роботи студентів педагогічних коледжів для забезпечення її продуктивності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Самостійній роботі студентів (СРС) у навчальному процесі присвячена велика кількість наукових праць, у яких розкриваються різні аспекти проблеми самостійної навчальної роботи студентів, зокрема дидактичні основи активізації

самостійної навчальної діяльності студентів (Л.В. Артемова, В.М. Вергасов, А.А. Кирсанов, М.М. Скаткін, М.І. Сметанський, Т.І. Шамова, Г.І. Щукіна та ін.); окремі питання організації самостійної роботи студентів навчальних закладів різних рівнів акредитації при викладанні окремих навчальних предметів (Г.Є. Гнітецька, Л.В. Жарова, Н.С. Журавська, С.Г. Заскалета, Л.І. Лутченко, В.В. Луценко, Н.Г. Сидорчук, М.І. Сичова, В.М. Хрипун, І.А. Шайдур та ін.) тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, які присвячені самостійній роботі, проблема організації самостійної роботи студентів педагогічних спеціальностей в процесі їх фахової підготовки досліджена недостатньо.

Мета статті – виокремити педагогічні умови поліпшення організації самостійної роботи студентів педагогічних коледжів, запропонувати низку вимог до організації самостійної роботи студентів, особливо майбутніх учителів, дотримання яких сприяє підвищенню результативності навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід до кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищій школі зумовлює суттєве посилення ролі самостійної діяльності студентів, спрямованої на засвоєння ними змісту навчання, набуття професійної компетентності. У таких умовах на перший план виходять проблеми підвищення результативності самостійної роботи студентів, розробки дидактично обґрунтованих підходів до її проектування та організації, впровадження ефективних методів управління її виконанням.

Процес інтеграції національної системи освіти в європейський освітній простір, реалізація стратегії навчання впродовж усього життя обумовлюють посилення уваги до створення належних педагогічних умов організації самостійної роботи студентів педагогічних коледжів для забезпечення її продуктивності.

Нами визначено взаємопов'язані педагогічні умови, які створюють підґрунтя для організації продуктивної самостійної роботи студентів коледжу в процесі вивчення фахових дисциплін:

- діагностування реального рівня знань, умінь, навичок, ступеня навчальної мотивації, рівня працездатності студентів;
- створення методичного забезпечення самостійної роботи, яке містить завдання між предметного характеру, багатоваріантні різнорівневі завдання професійного спрямування з дисципліни;
- забезпечення дієвого управління на всіх етапах організації;
- формування позитивної мотивації самостійного навчання;
- дотримання гігієни розумової праці;
- створення сприятливої емоційної атмосфери на заняттях, налагодження партнерської взаємодії між викладачем та студентами у процесі навчання.

Процес формування навичок самостійної роботи досить складний та суперечливий, успіх якого в значній мірі залежить від здатності студента подолати адаптаційні труднощі, що виникають.

А.І.Кузьмінський виокремлює ряд суб'єктивних і об'єктивних адаптаційних труднощів [5]. *Суб'єктивні труднощі* викликані індивідуальними особливостями анатомо-фізіологічного, психічного і соціального розвитку. У переважній більшості особистість може подолати їх самостійно, спираючись на власний соціальний досвід. Та все ж і тут необхідна цілеспрямована педагогічна допомога старших. Це уважне ставлення до студента, який, потрапивши в коло незнайомих людей і зіткнувшись з новими обставинами, відчуває психологічний дискомфорт, незручність, ніяковість, невпевненість.

До *об'єктивних труднощів* належать ті, які визначаються середовищем, обставинами, особливостями діяльності конкретного ВНЗ. На них студент не може здійснити безпосередній вплив, змінити їх на свою користь. У цьому плані можна виділити три групи труднощів:

- соціальні,
- навчальні,
- професійні.

Питання подолання адаптаційних труднощів студентів у процесі вивчення фахових дисциплін обговорюються на засіданнях циклових комісій.

Викладачі зазначають, що початкова освіта є багатопредметною, а отже, сучасному вчителю початкових класів необхідно забезпечити повноцінний навчальний процес з шести освітніх галузей. Ефективно реалізувати це завдання можна шляхом самостійного засвоєння та творчого використання вчителями початкової школи різноманітних форм, методів та технічних засобів навчання, нових методик та підходів до організації навчально-виховного процесу, якими постійно збагачується педагогічна наука.

Саме тому, сформоване у студентські роки вміння правильно організовувати самостійну роботу дає можливість учителям початкової школи раціонально використовувати свій час (який затрачається на підготовку до уроків та виховних заходів, перевірку зошитів, власне самовдосконалення тощо), запобігає перевантаженню, сприяє пізнавальній активності, забезпечує здобуття освіти впродовж усього життя.

Проте, як зазначають викладачі психолого-педагогічних дисциплін, після вступу до вищого навчального закладу студент, ще вчорашній школяр, зустрічається з низкою труднощів. Так, першокурсникові важко адаптуватися до нових форм навчання: лекцій, на яких необхідними є вміння слухати, аналізувати і конспектувати; семінарських і практичних занять, підготовка до яких не обмежується вивченням конспектів лекцій, а вимагає активного опрацювання низки додаткових джерел, читання наукової та художньої літератури тощо.

При підготовці до семінарських і практичних занять велика кількість студентів-першокурсників намагаються дослівно відтворити матеріал лекції, без свідомого та творчого його осмислення, без доповнення додатковою інформацією, а опрацювання додаткових джерел супроводжується

переказуванням змісту прочитаного без чіткого розмежування суттєвого та несуттєвого. Тому, подолання визначених нами труднощів та недоліків у роботі студентів-першокурсників вимагає чітко налагодженої системи педагогічного керівництва самостійною роботою майбутніх учителів, однією зі складових якої є впровадження у практику коледжу спецкурсу "Методика самостійної роботи студентів" за програмою, запропонованою Г.І. Дудчак [2].

Метою спецкурсу є сприяння оволодінню майбутніми учителями початкових класів раціональними методами і прийомами організації та здійснення самостійної роботи. Спецкурс сприяє адаптації першокурсників до навчання у вищому навчальному закладі, розкриває місце і роль самостійної роботи у професійній підготовці та діяльності вчителя початкових класів, формує вміння студентів правильно організовувати розумову та фізичну працю, правильно чергувати працю і відпочинок.

Одне з провідних місць у професійній підготовці майбутніх учителів належить циклу педагогічних дисциплін, зокрема, курсу «Педагогіка». Великого значення даному курсу як провідній навчальній дисципліні у педагогічному вузі ми надаємо і у справі формування навичок самостійної роботи майбутніх учителів вчителів початкових класів. З цією метою пропонуємо проаналізувати потенційні можливості педагогіки як навчальної дисципліни у даному напрямку професійного становлення майбутніх педагогів початкової ланки освіти.

Для організації *СРС при вивченні педагогіки* розробили навчально-методичний комплекс, підготували серію навчально-методичних посібників [1; 3; 4]. При його розробці було враховано провідні види СРС, специфіку навчальної дисципліни «Педагогіка». Наводимо складові навчально-методичного комплексу у відповідності до провідного виду самостійної роботи у таблиці. Також зауважимо, що до навчально-методичного комплексу входять: робоча програма, курс лекцій, опорні конспекти, електронні та паперові варіанти підручників та навчальних посібників, основної та додаткової літератури, методичні рекомендації студентам щодо

самостійної підготовки до семінарських, практичних та лабораторних занять, виконання окремих видів завдань, засоби контролю: перелік завдань для СРС з кожної теми (репродуктивного, проблемного та творчого характеру), комплекти тестових завдань, зошит тематичного контролю навчальних досягнень, критерії оцінювання різних видів навчальної діяльності.

Таблиця

**Використання навчально-методичного комплексу для організації
самостійної роботи студентів з педагогіки**

<i>Провідний вид СРС</i>	<i>Складові навчально-методичного комплексу</i>
опрацювання теоретичного матеріалу	навчальні посібники, конспекти лекцій, збірка тестових завдань
підготовка до практичних занять	методичні рекомендації до практичних занять
підготовка до лабораторних занять	методичні рекомендації до лабораторних занять, віртуальний лабораторний практикум (відеотека уроків та виховних заходів)
виконання індивідуальних завдань	методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань
підготовка до різних видів контролю (тематичного, підсумкового)	перелік питань підготовки до різних видів контролю, зразки контрольних завдань, збірка тестових завдань

Без перебільшення можна стверджувати, що навчання – це самоосвіта, що ґрунтується на самостійній роботі студентів. Уся педагогічна та методична майстерність викладача полягає у створенні оптимальних умов для такої роботи. Він зобов'язаний зробити все, щоб сприяти розвитку здібностей кожного студента, бо від цього залежить якісний рівень вищої освіти взагалі – першочергове завдання модернізації освіти і створення зони Європейської вищої школи. Як це зробити – проблема змісту і методики викладання.

Тому вважаємо доцільним сформулювати низку вимог щодо організації самостійної роботи:

1. Організація самостійної роботи у всіх ланках навчального процесу, в тому числі й на етапі засвоєння нового матеріалу.
2. Вмотивованість навчального завдання (для чого, чому сприяє).
3. Чітка постановка пізнавальних задач.
4. Алгоритм, метод виконання роботи, усвідомлення студентом способів її виконання.
5. Комплексний підхід до організації самостійної роботи студентів за всіма формами аудиторної роботи.
6. Поєднання всіх рівнів (типів) самостійної роботи.
7. Забезпечення накопичення студентами фонду загальних прийомів, умінь, способів розумової праці, за допомогою яких засвоюються знання.
8. Формування активної позиції студентів, студенти – безпосередні учасники процесу пізнання.
9. Спрямованість завдань для самостійної роботи не стільки на засвоєння окремих фактів, скільки на розв'язання проблем.
10. Навчання студентів бачити і формулювати проблеми, самостійно їх вирішувати, вибірково використовуючи для цього наявні знання, уміння і навички, перевіряти здобуті результати.
11. Активізувати розумову діяльність студентів треба, надаючи їм роботу, що вимагає посиленого розумового напруження.
12. Диференціація та індивідуалізація самостійної роботи.
13. Визначення видів консультаційної допомоги (консультації – настановчі, тематичні, проблемні).
14. Визначення критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів.
15. Забезпечення контролю за якістю виконання (вимоги, консультації).
Урізноманітнення видів і форм контролю (колоквіум, контрольні роботи, тести тощо).
16. Створення необхідного методичного матеріалу для організації самостійної роботи студентів.

17. Грамотне управління самостійною роботою студентів і надання їм своєчасної допомоги для усунення недоліків.

Висновки. Підсумовуючи, відзначимо, що Болонський процес – це перехід на методи активного навчання, мета якого – якість. Саме тому процес організації самостійної роботи студентів займає чільне місце в сучасній вищій освіті й потребує уваги.

При цьому вища школа має створити такі умови, які б спонукали студентів, особливо майбутніх учителів, до самостійного пошуку, саморозвитку, самовдосконалення, індивідуальної творчої роботи, адже вони в майбутньому навчатимуть підростаюче покоління, від якого залежатиме рівень розвитку нашої держави.

Література

1. Демченко О.П., Марчук С.В. Організація практичних та лабораторних робіт з педагогіки: Методичні матеріали для студентів педагогічних спеціальностей. – Бар, 2009. – 72 с.
2. Дудчак Г.І. Методика самостійної роботи студентів: навч. посібн. – Хмельницький: ХГПА, 2010. – 72 с.
3. Дусь Н. А. Педагогіка в схемах та таблицях: навчально-методичний посібник – 2-ге вид., випр. і доп. – Бар: Видавничий центр Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, 2009. – 184 с.
4. Короткий педагогічний словник. / Укл. О.П. Демченко С.В.Марчук. – Видання друге, доповнене – Бар, 2007. – 96 с.
5. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. посібн. – К.: Знання, 2005.- 486 с.